

**LINGVISTUL DE VALOARE –
ION EȚCU,
UN NEOGOIT CĂUTĂTOR
AL ADEVĂRULUI***

Îl cunosc pe Ion Ețcu, actualmente doctor habilitat în filologie, profesor universitar, tocmai din îndepărtatul an 1951, când am făcut împreună facultatea de filologie, trăind 5 ani în aceeași odaie a căminului universitar împreună cu alți 7 colegi. Iar mai apoi, timp de peste patru decenii, am lucrat la Institutul de Limbă și Literatură, din 1991 – Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe, colaborând la scrierea mai multor lucrări de proporții, cum ar fi: Manual de limbă pentru clasele a V-a și a VI-a, care l-a scos din uz pe cel al înverșunatului românofob I.D. Ceban, Dicționar rus-român de termeni juridici, Ghid de conversație rus-român, Capitole de istorie a limbii literare, Capitole de stilistică, Varietăți funcțional-stilistice, Norme ortografice, Dicționar ortografic. Spun toate acestea, ca să fiu bine înțeles că într-adevăr sunt una dintre persoanele avizate să vorbesc despre colegul de breaslă Ion Ețcu, care pe 21 aprilie a rotunjit onorabila vârstă de 85 de ani.

Puțini sunt colegii de la Institutul de Lingvistică al A. Ș., unde a activat mai bine de patru decenii, care nu au profitat de bunăvoința și generozitatea domniei sale când era vorba de pus la punct, sub toate aspectele, vreun articol sau chiar studiu de proporții: o făcea cu toată dăruirea și absolut dezinteresat.

Și nu de aceea că ar fi fost obligat să o facă în virtutea postului ocupat (ani grei a ocupat concomitent trei posturi: șef de sector la cultura vorbirii și teoria traducerii; director-șef adjunct la Revista de lingvistică și știință literară a ILL al AȘM; vicedirector al ILL). Pur și simplu el altfel nu putea fi. Deseori chiar în detrimentul propriilor interese. De aceea s-a bucurat și se bucură de simpatia și dragostea celor care îl cunosc.

*Articolul este consacrat regretatului Ion Ețcu, care la 21 aprilie a.c. a împlinit 85 de ani.

Inteligența, imaginația, curiozitatea, perseverența, spiritul de observație, forța de abstractizare, inițiativa, îndemânarea, darul de analiză, dublat de cel de sinteză, reflecția filozofică și multe alte calități am descoperit și apreciat la omul de știință, prof. I. Ețcu.

Deși mereu nemulțumit de sine și de cele realizate, Ion Ețcu a reușit să facă lucruri multe și frumoase. Mai întâi de toate s-a manifestat ca om de o rară omenie, coleg atent și săritor, prieten devotat, de o delicatețe neobișnuită, delicatețe lipsită de efort, de simulație, generatoare de confort spiritual, bunăvoință, respect reciproc, delicatețe izvorâtă dintr-o realitate psihică ingenuă, care nu are nimic în comun cu ipocrizia măștii sociale pe care o poartă unii colegi de breaslă. Străin cu desăvârșire invidiei și urii, se bucură copilărește nu atât de propriile realizări, cât de cele ale colegilor de breaslă, cunoscuți și necunoscuți, prieteni și neprieteni.

A vorbi despre Ion Ețcu cercetătorul, omul de știință nu e lucru ușor, deoarece presupune realizarea unei aventuri pe cât de grele, pe atât de interesante și captivante să te străduiești a te strecura în laboratorul lui de creație, adică în împărăția celei mai neprihănite intimități, în care se intră doar cu sufletul curat și unde vei descoperi, dacă vei fi admis, în aparență, la prima vedere, o monotonie a vieții de savant, iar în realitate o experiență fascinantă a cugetării unui lingvist de excepție, a unui înțelept îndrumător și dascăl, a unui valoros cetățean al Patriei sale Mari.

Înțelegând de timpuriu că inteligența presupune asimilarea temeinică, dar și creatoare, a moștenirii ce ne este lăsată de înaintași, omagiatul nostru a ajuns să fie un neobosit și devorant explorator al Galaxiei Gutenberg. Problemele ce l-au preocupat pe parcursul a mai multor decenii sunt multiple și diverse. Voi reține atenția doar asupra câtorva. Prima și nepotolita lui dragoste științifică a fost și a rămas Limba română, a cărei fascinantă bogăție și frumusețe au fost atacate barbar de proletcultismul agresiv. Respectarea normei literare, cultivarea corectitudinii în vorbirea scrisă și rostită românească i-au devenit prima și neîntrerupta preocupare lingvistică. Încă în anii de studenție și-a ales ca temă pentru lucrarea de licență versiunea moldovenească (adică română) a romanului în versuri Evghenii Oneghin de A.S. Pușkin. Realizarea acestei cercetări s-a dovedit atât de matură, încât proaspătului absolvent al universității i s-a propus să participe la lucrările conferinței științifice unionale consacrate aflării poetului rus prin părțile noastre. Cu îndrăzneală și curaj, menționa dânsul, „traducătorul a reprodus aparența originalului, lipsindu-l de viață interioară, de prospețimea și căldura, care pulsează cu o forță extraordinară în orice vers pușkinian. Numeroasele contradicții în caracterizarea personajelor, precum și fluctuațiile în alegerea mijloacelor expresive de care dispune limba noastră, distrug unitatea impresiei, făcând versiunea puțin accesibilă”. Dar, adaugă Ion Ețcu, „apreciind versiunea, trebuie să se țină cont și de faptul că ea a fost efectuată în perioada sărăcirii artificiale a limbii literare, că traducătorul nu a putut folosi întreaga bogăție a limbii fiind limitat în alegerea mijloacelor expresive” (Ețcu, I. p. 386-395). Să nu se uite că toate aceste afirmații au fost făcute prin anii '60!

Revenind asupra problemei, Ion Ețcu se pronunță și mai drastic, atrăgând atenția asupra modificărilor și denaturărilor inadmisibile ale romanului. „Inadmisibile pentru că ideile, personajele, modul individual al autorului de a vedea realitatea și de a o turna în tipare lingvistice trebuie să fie prezente în traducere în forma și cu semnificația lor inițială” (Ețcu, I. p.59).

A urmat apoi analiza versiunii românești a operei unui alt mare clasic al literaturii ruse, care i-a permis să demonstreze că drumul parcurs de opera lui Cehov spre inima cititorului moldovean a fost lung și anevoios. Multe dintre tălmăcirile făcute din Cehov sunt o confirmare vie a adevărului celor spuse de marele scriitor rus: „Dacă omul se agață de o muncă care îi este străină, să zicem de artă, el, neputând deveni artist, se transformă inevitabil într-un funcționar!” Abordând mult mai târziu problema normei în context glotic basarabean, Ion Ețcu constată „existența a două realități glotice bine conturate și a două tendințe diametral opuse, pe de o parte, limbajul popular, uzul general al maselor largi afectat masiv de morbul proletcultismului șantist și de influența „binefăcătoare” a limbii și culturii ruse, iar pe de alta, limba literară basarabeană, o reminiscență a limbii literare române, asimilată și propagată de intelectualitatea basarabeană în perioada 1918-1940, care s-a dovedit a fi doar prin cele două stiluri funcționale – publicistic și beletristic care o reprezentau, mult mai rezistentă la influența din afară. Specialiștii de orientare ciobănist-șantistă, sub conducerea „înțeleaptă” a partidului, urmăreau scopul de a apropia, prin eliminare a tot ce considerau ei românesc, această limbă literară de înfloritorul amalgam glotic transnistriano-basarabean „înnobilat” de sumedenia de elemente rusești în redacție locală, ceea ce trebuia să genereze, în concepția lor mult râvnită limbă moldovenească. Această tendință, oficializată în timpul regimului totalitar, se resimte și astăzi în practica potențialilor internaționaliști de altă dată și actuali interfrontiști. Lupta, la început, pentru menținerea, iar, mai apoi, și pentru consolidarea și extinderea normelor literare tradiționale, adică române, a constituit cea de a doua tendință de care s-a vorbit mai sus. Tendința abia sesizabilă în primele două decenii postbelice, prin anii '60 a fost revigorată prin angajarea unei întregi pleiade de tineri intelectuali românofili în marea bătălie pentru cultivarea limbii literare române, pentru lărgirea sferelor ei de funcționare, bătălie care a culminat, fără însă a lua sfârșit, cu 31 august 1989. În continuare, dl Ețcu constată cu durere, că deși de jure situația glotică din Basarabia s-a schimbat radical în favoarea limbii literare cu normele ei codificate, de facto însă a rămas pe vechi. Referindu-se la uzul general, la comportamentul verbal al maselor largi, dânsul constată dominația nestingherită a normelor necodificate de sorginte moldo-ruso-basarabeană, norme combătute zadarnic pe parcursul a trei decenii.

A încercat în repetate rânduri cu diferite ocazii să atragă atenția compatrioților, unii amețiți de victorie, alții orbiți de posibilitatea de a face un ban în plus, predând limba română la amăgitoarele cercuri de învățare a limbii române de către ruși. Zadarnice s-au dovedit vorbele și argumentele împătimitului iubitor de neam, că anume poporul nostru are nevoie urgentă de ajutor pentru a se debarasa de incultura care ne-a fost „cultivată” pe diferite căi de acești proaspăt îndrăgostiți eliberatori. Nici un ecou – sărăcia și lupta

pentru existență a celor neprihăniți, pe de o parte, iar, pe de alta, lupta pentru acapararea averii poporului și a puterii în stat puseseră stăpânire pe mintea și sufletul majorității neamului nostru adânc dezamăgită și descurajată. Această îngrijorare adânc trăită și-a mărturisit-o în ziarul Academiei de Științe sub un titlu sugestiv „Un ochi râde...”. „Îți crapă obrazul de rușine, – se subliniază în articol – , când un popor, având legi menite să salveze spiritualitatea neamului, continuă să vorbească aceeași limbă pocită, afectată de străinisme, de ignoranță, de nepăsare. Nu cumva așteptăm să ne vină salvarea de la ruși care nu demult ne scoteau ochii cu inventatele sume fabuloase, cerute de traducerea în fapt a legilor menționate, iar astăzi consumă sume enorme ca până la urmă tot ei să-și bată joc de neamul nostru care vorbește... știm noi cum?”

Cum să nu plângi când o lume întreagă a înțeles că numai o societate care a înălțat la locul de cinste cultura națională, în toate formele ei de manifestare, e demnă nu numai de un prezent, ci și de un viitor frumos. Iar noi suntem încă departe de înțelegerea unui lucru atât de elementar: cultura vorbirii este o parte componentă – și una dintre cele mai importante! – a culturii generale. Și oricât de impunătoare ar fi ambițiile noastre de a ne prezenta cât mai curând în casa europeană, lipsa de cultură generală, ceea ce ne va permite să pășim pragul mult râvnitei lumi civilizate” („Știința”, 1990, nr. 33, 23 august).

Soluția propusă de neobositul lingvist pentru redresarea situației glotice este valabilă și astăzi: „Să-i creăm, mai întâi, românului nostru cadrul cultural care i-ar permite cel puțin să înțeleagă cine este, de unde vine și încotro trebuie să meargă. Să nu uităm că „pe măsură ce factorul cultură devine tot mai restrâns în viața societăților secolului nostru, înainteașă pitecantropul, care renunță cu mândrie nu numai la limba literară, ci și la neam, la strămoși, la istorie, la marea bogăție spirituală agonisită cu multă trudă de înaintașii noștri” (Ețcu, I. p. 56).

În felul acesta ne-am apropiat de o altă problemă de importanță națională, care l-a preocupat și-l preocupă încă pe profesorul Ion Ețcu – problema eticii lingvistice. În urma unei analize pertinente a fenomenului, asiduul cercetător formulează următoarea concluzie mobilizatoare, dar ignorată cu desăvârșire: „a te supune servil imperialismului și colonialismului lingvistic rusesc este o perversiune rușinoasă și dacă sentimentul propriei demnități mai este viu în inimile noastre, dacă mândria națională mai are valoare, avem obligația sfântă să combatem acest viciu nimicitor cu toate mijloacele legale” (Eșcu, I. p. 35).

Prin anii '60, când a fost inițiată de regretatul acad. Nicolae Corlăteanu mișcarea patriotică de combatere a ignoranței verbale, a agramăției șantiste, I. Ețcu s-a aflat în primele rânduri: cele 13 fascicule de Cultivarea limbii, alcătuite, redactate împreună cu regretatul Ion Mocreac și publicate succesiv până prin anii '80, au fost tot atâtea replici la adresa ideologiei totalitare, care ne împingea cu înverșunare spre deplina contopire cu mult iubitorul „frate mai mare” pentru „a înflori”, sub toate aspectele, în neant.

În contextul celor efectuate de Ion Ețcu întru ocrotirea limbii române de tot felul de influențe proletcultiste merită amintită contribuția omagiatului la clarificarea problemei cum a fost impusă denumirea „limbă moldovenească” la est de Prut, cum se încearcă astăzi a o impune prin oficializarea punctului de vedere conform căruia „academia supremă e însuși poporul”, că „talpa țării – țărănimea”, și nu lingviștii, trebuie să decidă care-i numele corect al limbii (Revistă de lingvistică și știință literară, 1995, nr. 5, p. 38-45). Cu toate eforturile depuse de totalitarismul bolșevic de a crea o nouă entitate glotică în Basarabia, ideea s-a dovedit absurdă și eforturile zadarnice și cauzele acestui eșec totalitarist le-a scos în evidență într-un studiu bine documentat (Revistă de lingvistică și știință literară, 1996, nr. 5, p. 85-93).

Un alt domeniu de cercetare, în care profesorul Ețcu s-a afirmat, de data aceasta în totala deplinătate a forțelor sale creatoare, este sintaxa limbii române, căreia i-a consacrat mai multe studii substanțiale și trei monografii: Propoziția nominativă (1967), Tipologia propozițiilor (1979) și Sintaxa elementară. Introducere în sintaxologie (2000). Să încercăm să desprindem din cele menționate doar ceea ce a adus nou I. Ețcu în știința despre structura sintactică a limbii române. De acum în prima sa monografie – Propoziția nominativă – dânsul nu numai că a demonstrat existența în limba română a unui tip special de propoziție, nu numai că i-a descris particularitățile gramaticale, semantice și funcționale, ci a și semnalat tendința destul de pronunțată a limbii spre deverbalizarea enunțului. Totodată, a atras atenția asupra unor contradicții vădite în știința gramaticii românești, contradicții la care a revenit în celelalte două cărți. Primul lucru ce i-a trezit nedumerirea a fost lipsa de continuitate a raționamentelor de care se face uz în fonologie și morfologie, atunci când se ajunge la descrierea nivelului sintactic al limbii. De bună seamă, enorma masă de sunete sau de cuvinte, este împărțită, după anumite criterii, în clase de sunete sau de cuvinte a căror esență este reprezentată de foneme sau de așa-numitele părți de vorbire: substantiv, adjectiv, verb etc. Astfel, toate cuvintele din limba română au fost grupate în 10 clase a căror esențe au fost fixate în 10 noțiuni abstracte, în 10 categorii științifice. Iar în spatele fiecărei clase de cuvinte se află o anumită realitate pe care ele o numesc, o desemnează. Clasa reprezentată de substantiv, de exemplu, însumează obiectele și fenomenele denumite, clasa reprezentată de verb – acțiunile, mișcările, stările etc. Continuând raționamentele, I. Ețcu și-a pus întrebarea firească: masa infinită de unități de comunicare poate sau nu poate fi structurată la fel ca și masa de sunete sau de cuvinte? Și dacă da, atunci ce ar urma să căutăm și să descoperim în cazul unor clase de unități de comunicare? Răspunsul vine de la sine: anumite realități. Prin urmare, mai întâi trebuie structurată realitatea despre care comunicăm. Dar pentru a proceda la structurarea realității ambiante, trebuie să ai o idee absolut clară despre felul în care se prezintă ea – avem de a face cu un conglomerat de elemente sau cu un întreg bine structurat, dominat de anumite legi? Răspunsul clar ni-l poate da filosofia. Și ea ne asigură că realitatea ambiantă se prezintă ca un sistem bine structurat sau, mai precis, ca un sistem de sisteme. Concluzia care se impune este că și sintaxa, adică totalitatea unităților de comunicare ce descriu, desemnează această realitate, se prezintă ca un sistem de sisteme. Și cercetătorul se vede nevoit să facă

o excursie de documentare în teoria sistemelor și în cea a clasificării. Ca rezultat, izbuteste să grupeze situațiile ontice în 10 clase (lista acestor clase rămânând deschisă), avându-se în vedere elementele constitutive și rețeaua de relații ce le leagă într-un tot indestructibil.

Deci, în procesul comunicării noi formăm enunțuri ce desemnează într-un număr nelimitat aceste sisteme ontice ce țin de realitatea ambiantă. În felul acesta se ajunge la stabilirea unei liste de 10 clase de enunțuri elementare, omogene din punct de vedere structural, semantic și funcțional.

Problema următoare care îl frământă pe cercetător este cum să pătrundă, să identifice și să descrie esența fiecărei clase de unități de comunicare, dacă practic numărul lor e nelimitat. Urmează iarăși o excursie de documentare, dar de acum în teoria cunoașterii. Se familiarizează cu operele lui Kant, Hegel și ale altor filozofi de referință, unde găsește argumentarea temeinică a căii preconizate să asigure cunoașterea științifică eficientă: contemplarea, analiza și clasificarea faptelor sesizabile, reflecția filozofică, urmată de actul de abstractizare la nivelul gândirii teoretice, unde are loc identificarea esenței faptelor empirice și formarea categoriilor științifice. Înarmat cu aparatul teoretic, operând cu categorii științifice, revine la punctul inițial, adică la realitatea vie, pentru a-i descoperi și descrie diversitatea infinită a formelor ei de manifestare. Dar ajuns la nivelul gândirii abstracte, apare o altă incertitudine: după ce principii să se călăuzească în procesul formării noțiunilor abstracte, a categoriilor științifice? De data aceasta a recurs la serviciile logicii formale și, ca rezultat, s-a ales cu înțelegerea și justificarea rațiunii de a fi a unor categorii științifice ca: subiect, predicat etc. Și tot aici apare cu toată claritatea necesitatea unei delimitări nete a realității ontice, a faptelor ce țin de nivelul realității senzoriale, pe care o vedem, o auzim, o scriem, de realitatea gnostică, abstractă, ce ține doar de nivelul rațiunii teoretice. Este evident că subiectul, predicatul etc. sunt categorii științifice și, dacă le considerăm părți ale propozițiilor, e logic ca și propozițiile să fie considerate categorii științifice ce țin de nivelul gândirii abstracte. Din raționamentul de mai sus se desprinde în mod evident următoarea concluzie principială: dacă sintaxa se prezintă ca un compartiment al limbii alcătuit din unități comunicative, știința care studiază aceste unități nu poate fi numită tot sintaxă. Și I. Ețcu o numește sintaxologie.

În felul acesta, parcurgând o cale lungă, de aproape jumătate de veac, cu multe hopuri și numeroase hățișuri cognitive, cercetătorul izbuteste să demonstreze argumentat că sintaxa limbii române este alcătuită dintr-o serie de clase de unități de comunicare, numite enunțuri elementare, nucleare, fiecare clasă caracterizându-se prin particularitățile ei sistemice inconfundabile. La nivelul gândirii abstracte, adică al sintaxologiei, sintaxa limbii române este reprezentată prin 10 entități abstracte, prin 10 sisteme abstracte, adică prin 10 propoziții sau sisteme propoziționale. De data aceasta subiectul și predicatul apar ca părți principale, necesare și suficiente, deci ca elemente ale unui sistem aparte doar într-un singur caz, în cazul sistemului bimembru (SP). În toate celelalte sisteme (SPCd, SPCind, SPCc, SPCt etc.) subiectul și predicatul apar ca necesare, dar insuficiente. Prezența altor părți de propoziție este absolut necesară pentru existența unor sisteme aparte.

Acesta ar fi în linii generale odiseea cercetătorului I. Ețcu în domeniul sintaxei limbii române, acestea ar fi doar câteva adevăruri smulse din împărăția Necunoscutului întru fundamentarea și desăvârșirea edificiului științific lăsat nouă de predecesori. Și acum, de la înălțimea celor realizate de omagiat, să aruncăm o privire de ansamblu asupra limbii române și a ramurilor științifice care o studiază. Masa infinită de sunete concrete din care e alcătuit nivelul sonor al limbii este reprezentată printr-un număr limitat de unități abstracte, de categorii științifice, numite foneme și care alcătuiesc obiectul de cercetare al fonologiei; masa enormă de cuvinte concrete este structurată în 10 clase și reprezentată de 10 categorii științifice, 10 părți de vorbire, care constituie obiectul de cercetare al disciplinei lingvistice numite morfologie; în sfârșit, masa enormă de enunțuri structurate în clase omogene este reprezentată printr-un număr limitat de propoziții (în cazul nostru 10), care alcătuiesc obiectul de cercetare al disciplinei numită sintaxologie. E simplu? Da, e simplu, e logic, e frumos. În toate trei cazuri e vorba de același obiect de cercetare, de limbă sau, și mai precis, de trei aspecte ale unuia și aceluiași obiect – limba română. De asemenea e logic, ba și mai mult, e absolut necesar să fie asigurată continuitatea procedeelelor de cercetare, ceea ce trebuie să conducă, în toate trei cazuri, la obținerea unor rezultate comparabile.

Tot ce a scris Ion Ețcu pe parcursul activității sale științifice impresionează nu numai prin profunzime și competență, ci și prin măiestria cu care știe să scoată la iveală esențialul, să navigheze cu demnitate și respect printre opiniile, ipotezele și concluziile care se înfruntă, dând viață unor lucrări reduse ca volum, dar dense și interesante, clare și ponderate, în care ineditul și erudiția își dau întâlnire cu sobrietatea și concizia, cu lapidarul și plasticitatea. Având la dispoziție tomuri voluminoase scrise în problemele abordate, I. Ețcu a evitat tentația de a oferi specialiștilor lucrări de mari proporții analize minuțioase ale mării diversități de opinii exprimate de predecesori. Decupând doar esențialul, strictul necesar pus în circulație științifică de înaintași, călăuzindu-se strict de rigorile epistemologiei în analizele de mare finețe care însoțesc expunerea problemelor de sintaxologie, bunăoară, în acceptarea parțială sau respingerea totală a principalelor puncte de vedere vehiculate în sintaxologia tradițională, I. Ețcu a realizat lucrări de proporții relativ mici, dar strălucitoare prin originalitate și profunzime. Neliniștea și îndoiala fiindu-i nedespărțiți tovarăși de drum pe parcursul întregii sale activități științifice, a reușit să descopere mai multe contradicții și paradoxuri în sintaxologia tradițională, iar mai apoi, aplicând consecvent legile fundamentale ale teoriei cunoașterii, a reușit să smulgă infinitului haotic o porțiune de veșnicie, să distingă durabilul de efemer, generalul de individual, teoreticul de empiric, constantul de facultativ, esența de fenomen.

Începând cu anul 1988, I. Ețcu se încadrează activ în mișcarea de renaștere națională: cutreieră republica ținând conferințe în școli, în casele de cultură din diferite centre raionale, în brigăzi pe câmp, la întreprinderi. La conferința științifică de la sfârșitul anului 1988 consacrată problemelor limbii, cu participarea unor specialiști de la Moscova, unii lingviști autohtoni mai continuau să fluture drapelul amăgitor

al variativității, eschivându-se în felul acesta de la formularea unui răspuns clar și răspicat la întrebarea privind denumirea limbii noastre. Ion Ețcu a spus-o fără ocolișuri: mai întâi să recunoaștem unitatea limbii vorbite dincoace de Prut cu limba vorbită dincolo de Prut, să profităm cât mai mult pe urma acestui act și apoi s-a vedea cum rămâne cu așa-zisa variativitate lingvistică. Crezul său de patriot-lingvist și l-a expus mai ales în cele 4 cărți ce-i poartă semnătura, într-o suită de articole și studii publicate în ziare și reviste.

Numele lui figurează în lista celor 66 de temerari oameni de cultură și știință care au semnat renumita Scrisoare Deschisă, cunoscută astăzi sub denumirea de „Scrisoarea celor 66”. Dânsul a fost unul dintre animatorii și principalul autor al Proiectului de lege privind funcționarea limbilor în republică, proiect elaborat de Institutul de Lingvistică. E cazul să amintesc că publicarea acestui proiect în oficiosul Moldova Socialistă s-a încheiat cu destituirea din post a redactorului-șef T. Țopa, ceea ce a provocat prima grevă a jurnaliștilor noștri. Când a sunat ceasul deșteptării naționale, Ion Ețcu s-a aflat sus pe baricade, luptând pentru limba neamului, alfabetul latin, pentru libertatea exprimării. Mai târziu, când elemente românofobe din parlament puneau la cale obținerea de la Prezidiul A.Ș.M. a confirmării unui neadevăr, a unui fals sfruntat, precum că numele corect al limbii noastre nu ar fi cel de Limbă Română, Ion Ețcu, în lipsa directorului S. Berejan, care era plecat la odihnă, în calitatea sa de director adjunct, organizează elaborarea unei Declarații a Institutului de Lingvistică, care, fiind dată publicității, a zădărnicit uneltirile exponenților moldovenismului primitiv, vulgar, demonstrând că nu un prezidiu eterogen și neavizat al A.Ș.M., ci doar Institutul de Lingvistică este în drept să se pronunțe în materie de limbă, cum de altfel a și făcut-o în repetate rânduri, spunând sus și tare că unica denumire corectă a limbii noastre este Limba Română.

Această Declarație a jucat rolul unui act istoric de importanță majoră. Atât conținutul, cât și promptitudinea cu care a fost întocmită, discutată, aprobată și dată publicității au zădărnicit planurile mișeștești puse la cale de Parlamentul agrarian și au salvat Institutul de Limbă și Literatură de o mare rușine pregătită de stataliști. Iată cum arată acest act de eroism:

DECLARAȚIA

colectivului Institutului de Lingvistică al AȘM a R.M.

Călăușiți, după cum s-a dovedit, de un respect nejustificat față de Parlamentul Republicii Moldova și, considerându-l de bună credință, doritor să cunoască și să promoveze adevărul științific, doritor să contribuie la păstrarea identității etnice și culturale a neamului nostru, noi, reprezentanți ai științei lingvistice de la Academia de Științe a Republicii Moldova, ne-am considerat datori să facem tot posibilul pentru a feri acest parlament de riscul de a se acoperi de ridicol și ocară în fața întregii lumi civilizate și a istoriei. Tocmai în acest scop în perioada de elaborare a constituției lingviști

moldoveni au adresat Legislativului R. M. mai multe declarații și apeluri în care se demonstra cu lux de argumente necesitatea de a fixa în Legea Fundamentală a Republicii denumirea corectă a limbii noastre – Limba română.

Răspunzând la apelul conducerii Parlamentului către conducerea Academiei de Științe, Institutul de Lingvistică a organizat o conferință științifică cu destinație specială sub genericul „Limba română este numele corect al limbii noastre”, care și-a ținut lucrările în prima zi, adică la 20 iulie '95, în chiar incinta Parlamentului, antrenând, afară de specialiști locali în materie de limbă, de istorie, de filozofie și jurisprudență, doi romaniști notorii din fosta U.R.S.S.: prof. dr. Raimond Piotrowski de la Universitatea Pedagogică „A.I. Herzen” din Sankt-Petersburg și prof. dr. Stanislav Semcinski de la Universitatea Națională „Taras Șevcenko” din Kiev.

Dar toate eforturile noastre s-au dovedit a fi zadarnice: ceea ce a înțeles perfect o mare parte a poporului nostru și, în primul rând, partea cea mai reprezentativă a lui, adică intelectualitatea și, după cum au demonstrat-o evenimentele din primăvara anului trecut, tineretul studios, au refuzat să înțeleagă deputații agrosocialiști și interfrontiști respingând, în ședința Parlamentului din 9 februarie a.c., inițiativa legislativă a Președintelui Republicii dl Mircea Snegur cu privire la modificarea articolelor 13 și 118 din Constituția Republicii Moldova. În felul acesta în Constituție a rămas fixat și după a doua votare același neadevăr revoltător privind numele limbii noastre oficiale, de stat.

Este lucru știut că în parlamente se face și trebuie să se facă politică, iar în instituțiile academice se face și trebuie să se facă știință, pe care în lumea civilizată se și fondează politica parlamentului. Doar la noi, în Parlamentul R.M., adevărul științific nu se bucură de nicio cinste, locul lui fiind ocupat de așa-zisul adevăr al vieții care s-a dovedit a fi același faimos „adevăr” al colonizatorilor propagat cu atâta înverșunare de ideologii comunismului deznaționalizator.

În numele științei deideologizate pe care o reprezentăm, ne exprimăm nedumerirea și indignarea în legătură cu modul cum este tratată știința în parlamentul nostru și declarăm sus și tare că există un singur adevăr, adevărul științific, care spune că numele corect al limbii noastre este limba română.

Declarația a fost discutată și aprobată la adunarea colectivului din 20 februarie 1995.

Această promptă intervenție a Institutului de Lingvistică, după cum s-a văzut mai târziu, a fost hotărâtoare în determinarea comportamentului membrilor Prezidiului A.Ș.M. Dar până a se limpezi lucrurile și a se vedea din care parte bate vântul, Ion Ețcu a fost aspru admonestat pentru voluntarism și depășirea împuternicirilor. Deși a devenit după aceasta o persoană „incomodă” (printre care mă număr și eu), Ion Ețcu a acționat totdeauna prompt, obiectiv și din tot sufletul pentru salvarea frumoaselor tradiții strămoșești. Iar mai apoi, când în adresa Institutului de Lingvistică au început a curge felicitări pentru curaj, principialitate și verticalitate, de „voluntaristul” Ion Ețcu s-a uitat cu desăvârșire. Dar asta nu l-a amărât câtuși de puțin: orgoliul personal a fost spulberat de bucuria efectului obținut.

Aș mai adăuga aici încă un detaliu. Deși sărbătoritul nostru nu se consideră șef al unei școli lingvistice, el urmează sfaturile regretatului prof. basarabean Eugeniu Coșeriu în privința discipolilor: „Școala este un rezultat al entuziasmului și al convingerilor pe care profesorul știe să le deștepte și să le stimuleze la elevi. Dar convingerile nu trebuie să fie impuse, ci trebuie să fie adoptate în mod critic de către elevi. Profesorul trebuie să transmită elevilor rezultatele experienței sale personale, pentru ca aceștia să profite de această experiență. În asta constă generozitatea maestrului: să nu-i lase pe elevi să se înfrunte cu eșecurile și cu toate decepțiile cu care s-a înfruntat el. În afară de asta, maestrul nu trebuie să-i pretindă discipolului să se ocupe de același domeniu, de fapte de care se ocupă el și nici să susțină aceleași teze sau aceleași idei. Dimpotrivă, maestrul trebuie să stimuleze capacitatea și interesul personal al elevului, să-i îndrume dezvoltarea în direcția în care acesta este dotat [...]. Cât privește tezele și ideile susținute de elev, ele pot fi chiar contrare celor susținute de maestru. Un profesor adevărat poate chiar să se lase convins de tezele unui discipol, dacă acesta le argumentează solid (documentat) și cu metodă. Profesorul adevărat trebuie să stimuleze propria lui depășire. El nu este mai puțin maestru dacă este depășit de elevi” (Lingvistica integrală, București, 1996, p. 169).

Despre Ion Ețcu – omul, cetățeanul, savantul se pot spune încă multe lucruri bune și frumoase. Reproduc și subscriu cu plăcere la un gând al acad. S. Berejan, care, precum se știe, nu se prea grăbea cu aprecierile: „Ion Ețcu a fost unul dintre primii lingviști care a popularizat în publicațiile sale dihotomiile saussuriene [...] și pe baza lor a promovat cu consecvență delimitările indispensabile pentru știință dintre planurile ontologic și gnoseologic (adică dintre realitate și concept mental), dintre general și individual, dintre formă și substanță, fenomen și esență [...]. Pe lângă alte contribuții lingvistice în domeniul lexicografiei, stilisticii, cultivării vorbirii, traducerii, I. Ețcu a pus bazele unui nou compartiment al relațiilor sintagmatice (adică lineare) dintre cuvinte și propoziții, pe care l-a numit sintaxologie și prin care s-a înscris printre sintaxologii de frunte din lingvistica românească. Autorul noii concepții sintactice croiește în multe studii publicate și în multe comunicări prezentate la diverse manifestări științifice o cale netradițională în teoria sintaxei, ajungând în cele din urmă să formuleze obiectul de studiu al sintaxologiei empirice – unitățile concrete de comunicare și obiectul de studiu al sintaxologiei teoretice – unitățile abstracte de comunicare” (Revistă de lingvistică și știință literară, 2003, nr. 1-2, p. 142-143).

Și în cele din urmă, Ion Ețcu a ajuns unicul autor basarabean la care se referă *Tratatul de sintaxă* editat de Academia Română în 2005.

La drept vorbind, s-ar cuveni să mă opresc aici cu trecerea în revistă a frământărilor lingvistice aducătoare pe unde de bucurii, de satisfacții, de avânt înălțător, senzația unor împliniri seducătoare, pe unde, de cele mai deseori de îndoieli, deziluzii, nopți chinuite sau chiar nedormite, dezamăgiri dureroase, începuturi mai promițătoare ale omului de știință Ion Ețcu. Dar n-a fost să fie. Din ulterioarele discuții cu el am înțeles că ceea ce a realizat până acum în domeniul lingvisticii sau, mai corect,

al gramaticii, al structurii gramaticale a limbii române nu e altceva decât o tatonare preventivă a căii ce urmează a fi parcursă, o ciupire când mai timidă, când mai îndrăzneată, mai sigură din marele adevăr, care, după spusele dânsului, îl așteaptă la capătul căutărilor ce-i sunt menite să le înfăptuiască. Și acest Adevăr, e sigur savantul horodiștean, va fi o mare răsplată pentru răbdarea și dârzenia de care a dat dovadă în 50 de ani. Mie mi-a rămas numai să-l cred pe cuvânt și să sărbătorim împreună evenimentul promis.

Ion Ețcu posedă o bună calitate de a avea cei șapte ani de acasă. Este un priceput gospodar, un bun soț și tată a doi băieți. Altă calitate importantă este că el nu-și vinde sufletul și prietenii, ceea ce este o raritate prin părțile noastre. Niciodată nu a spus că negrul este alb și invers. Te cucerește de la prima vedere prin eleganța sa spirituală, prin maniera inconfundabilă de a vorbi întotdeauna la temă, prin capacitatea de a privi lucrurile în mod temeinic, de a lucra în echipă, prin receptivitatea sa la tot ce-i nou, prin numărul limitat, prin capacitatea nu numai de a privi lucrurile în profunzime, ci și de a le analiza judicios. Într-un cuvânt, Ion Ețcu este un om împlinit, a izbutit să facă multe în viață, se bucură de respectul și dragostea celor care îl cunosc – rude, prieteni, colegi, studenți, cei pentru care a muncit cu totală dăruire.

Să ne trăiești, frate Ioane, ani mulți și fericiți, să ne bucuri cu noi realizări în domeniul lingvisticii românești și să mai numărăm încă multe primăveri împreună!

Felicitări și urări de bine, fericire în familie, prosperitate în toate. Rămâi așa cum ești, deoarece ca alții sunt foarte mulți în ziua de azi. Multă sănătate și mult noroc!

Referințe bibliografice

1. EȚCO, Ion. O moldavskom perevode Evghenia Oneghina A. S. Pușkina. În: *Pușkin na iughe, t. II*, 1961. p. 386-395.
2. EȚCO, Ion. Versiunea moldovenească a romanului „Evghenii Oneghin” de A. S. Pușkin. În: *Limba și Literatura Moldovenească*, 1970, nr. 4, p. 59.
3. EȚCU, Ion. Norma codificată – norma necodificată în context glotic basarabean. În: *Revistă de lingvistică și știință literară*, 1993, nr. 2, p. 56.
4. EȚCU, Ion. Problema de etică lingvistică și de glotoetică în interpretarea prof. Eugeniu Coșeriu. În: *Limba Română*. Chișinău, 1998, nr. 6, p. 35.
5. *Lingvistica integrală*. Interviu cu Eugen Coșeriu, realizat de Nicolae Saramandu, București, 1996, p. 169.

Teodor COTELNIC,
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al MECC
(Chișinău)